

РЕВЕРУК П. К.

аспірант

(Університет сучасних знань)

ORCID ID: 0009-0005-1957-3647

УДК 347.965:342.924

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.75>

ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Визначено принципи регулювання забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю.

Відзначено, що принципи регулювання забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю є сукупністю основоположних засад, які спрямовані на створення умов рівноправного доступу до правових послуг для всіх громадян, забезпечуючи недискримінаційне ставлення та реалізацію їхніх прав через інтеграцію спеціальних механізмів підтримки, що враховують унікальні потреби та обмеження цих осіб у правовій системі.

До загальної групи принципів належать: верховенство права (пріоритетність прав і свобод людини у вирішенні спірних ситуацій), гуманізм (визнання самоцінності людської особистості та невід'ємності її прав і свобод), демократизм (участь осіб з інвалідністю у прийнятті рішень), законність (суворе дотримання процедур і компетенції, встановленої законодавством), рівність (забезпечення рівності прав і свобод громадян незалежно від фізичних можливостей).

До спеціальної групи принципів відносяться: толерантність (терпимість до відмінностей серед людей), рівноправність (рівні юридичні права, незалежно від інвалідності), доступність (можливість ведення незалежного способу життя людьми з інвалідністю та участь у всіх аспектах життя), розуміння (правильність комунікації та прийнятих рішень), шанобливість (шанобливе ставлення до осіб з інвалідністю), визнання (визнання один одного як рівного собі), сприйнятливості (відкритість для нових ідей та співпереживання). Розглянемо їх зміст.

Зазначено, що принципи забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю є фундаментальними для формування справедливої та ефективної правової системи. Вони відіграють ключову роль у реалізації прав людини, сприяючи інтеграції осіб з інвалідністю у суспільство та надаючи їм можливість користуватися правничими послугами на рівні з іншими. Забезпечення доступності правничої допомоги, що враховує принципи верховенства права, законності, рівності, толерантності та сприйнятливості, дозволяє створити інклюзивне правове середовище, яке відповідає сучасним викликам та потребам суспільства.

Ключові слова: особа з інвалідністю, правнича допомога, правові послуги, безоплатна правова допомога, доступність, доступність до правосуддя.

Reveruk P.K. Principles of regulation of ensuring the availability of legal aid for persons with disabilities

The principles of regulating the availability of legal aid for persons with disabilities are defined.

It was noted that the principles of regulating the availability of legal aid for persons with disabilities are a set of fundamental principles aimed at creating conditions

of equal access to legal services for all citizens, ensuring non-discriminatory treatment and the realization of their rights through the integration of special support mechanisms that take into account unique needs and limitations of these persons in the legal system.

The general group of principles includes: the rule of law (priority of human rights and freedoms in resolving controversial situations), humanism (recognition of the self-worth of the human person and the inalienability of his rights and freedoms), democracy (participation of persons with disabilities in decision-making), legality (strict compliance with procedures and competence established by legislation), equality (ensuring equality of rights and freedoms of citizens regardless of physical capabilities).

A special group of principles includes: tolerance (tolerance of differences among people), equality (equal legal rights, regardless of disability), accessibility (possibility of leading an independent lifestyle for people with disabilities and participation in all aspects of life), understanding (correctness of communication and accepted decisions), respect (respectful treatment of persons with disabilities), acceptance (recognition of each other as equals), receptivity (openness to new ideas and empathy). Let's consider their content.

It is noted that the principles of ensuring the availability of legal aid for persons with disabilities are fundamental for the formation of a fair and effective legal system. They play a key role in the realization of human rights, promoting the integration of persons with disabilities into society and providing them with the opportunity to use legal services on an equal basis with others. Ensuring the availability of legal aid, which takes into account the principles of the rule of law, legality, equality, tolerance and receptivity, allows to create an inclusive legal environment that meets the modern challenges and needs of society.

Key words: *a person with a disability, legal aid, legal services, free legal aid, accessibility, access to justice.*

Постановка проблеми. Забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю є важливим компонентом правової системи. В умовах зростаючої кількості людей з інвалідністю, викликаній військовими діями та іншими соціальними факторами, необхідність забезпечення доступу до правничих послуг стає ще більш актуальною. Правова допомога для осіб з інвалідністю повинна бути не лише доступною, але й ефективною, що вимагає чіткого законодавчого регулювання та впровадження практичних заходів для усунення бар'єрів.

Будь-який правовий інститут, діяльність або послуга ґрунтуються на основоположних засадах, завдяки яким в повному обсязі реалізуються їх функції та цілі. Доступність правничої допомоги також визначається і ґрунтується на основоположних засадах (принципах), які забезпечують її ефективність та справедливість. Ці принципи є основою для створення інклюзивного правового середовища, яке гарантує рівні можливості для всіх громадян, включаючи осіб з інвалідністю. Саме через системну реалізацію принципів можливо досягти реальної доступності правничої допомоги та забезпечити виконання правових норм.

Стан дослідження. Окремі питання надання правової допомоги адвокатом досліджували у своїх працях: В. Г. Андрусів, О. А. Банчук, М. С. Демкова, А. В. Кудрявцева, М. Д. Милитчук, В. С. Наливайко, О. В. Невська, О. В. Негодченко, А. С. Плетень, Г. М. Резник, М. І. Фетюхин, С. Я. Фурса, О. Г. Юшкевич та інших.

Метою статті є розкриття принципів регулювання забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю.

Виклад основного матеріалу. Визначення поняття принципи не має єдиного розуміння серед наукових шкіл. Так, Н.Б. Болотіна визначає принципи як відправні начала,

незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів [1, с. 121]. Цей підхід підкреслює роль принципів у досягненні соціальної згоди та балансу між індивідуальними та колективними інтересами.

На думку С.К. Бостана, принципи – це загальні вимоги до суспільних відносин та їх учасників, які виступають вихідними керівними засадами, відправними установленнями, що виражають сутність права. Вони впливають з ідей справедливості та свободи, визначаючи загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [2].

Інші дослідники розглядають принципи як основні, вихідні положення теорії, вчення чи керівні ідеї, що формують основні правила діяльності [3, с. 68].

Водночас, принципи можуть бути внутрішніми переконаннями та поглядами, які визначають норми поведінки [4, с. 30].

Отже принципи є основними положеннями, які слугують орієнтирами для формування та реалізації правових норм, а також для забезпечення справедливості та рівності. Правові принципи забезпечують системність і узгодженість правового регулювання, сприяють ефективній реалізації прав та свобод громадян.

Треба зауважити, що принципи не формують конкретних прав і обов'язків, і не завжди забезпечені конкретними законодавчими санкціями. Значення принципів обумовлюється тим, що вони мають властивість вищої імперативності, універсальності, загальнозначущості, їм притаманні стійкість і стабільність протягом невизначено тривалого часу [2; 3, с. 69].

Підводячи підсумок викладеному, вважаємо, що **принципи регулювання забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю є сукупністю основоположних засад, які спрямовані на створення умов рівноправного доступу до правових послуг для всіх громадян, забезпечуючи недискримінаційне ставлення та реалізацію їхніх прав через інтеграцію спеціальних механізмів підтримки, що враховують унікальні потреби та обмеження цих осіб у правовій системі.**

Разом з тим, слід зазначити, що система принципів має надзвичайно широку видову систему, яка підлягає класифікації, залежно від призначення. Теоретичними аспектами класифікації принципів займалися багато вчених, проте єдиного підходу щодо їх угруповання досі не існує. Згідно з теорією права, усі принципи можна розділити на загальні, галузеві та міжгалузеві.

Загальні – це свого роду система координат, у рамках якої розвивається національна правова система, і одночасно вектор, що визначає напрямок її розвитку. Вони стосуються всіх галузей права.

Галузеві – система координат, у рамках якої розвивається певна галузь права, і вектор, що визначає напрямок розвитку цієї галузі. Ці принципи характерні для конкретної галузі права, наприклад, принцип рівності сторін у майнових відносинах у цивільному праві або принципи рівності держав та поваги державного суверенітету в міжнародному публічному праві.

Міжгалузеві – система координат, у якій розвиваються кілька галузей права, з визначенням напрямку їх розвитку.

В.К. Колпаков класифікує принципи на три групи:

соціально-політичні; організаційні принципи; організаційні принципи функціонування (нормативність діяльності, єдиноначальність, колегіальність і т.д.) [5, с. 19].

В.Б. Авер'янов виділяє загальні та спеціальні принципи в сучасному адміністративному праві. Загальні принципи, за його словами, мають фундаментальне значення для всієї галузі адміністративного права та знаходять своє відображення і деталізацію у спеціальних принципах, які є характерними для окремих інститутів цієї галузі [6, с.82].

На нашу думку, більш ґрунтовною є класифікація, запропонована В.Б. Авер'яновим, тому ми візьмемо її за основу для дослідження принципів регулювання забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю. Ця класифікація виділяє загальні

принципи, які мають фундаментальне значення для інституту забезпечення доступності правничої допомоги, а також спеціальні принципи, що деталізують забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю. Такий підхід забезпечує всебічний аналіз принципів регулювання та враховує особливості адміністративно-правового регулювання надання правничої допомоги даній категорії осіб.

До загальної групи принципів належать: **верховенство права** (пріоритетність прав і свобод людини у вирішенні спірних ситуацій), **гуманізм** (визнання самоцінності людської особистості та невід'ємності її прав і свобод), **демократизм** (участь осіб з інвалідністю у прийнятті рішень), **законність** (суворе дотримання процедур і компетенцій, встановленої законодавством), **рівність** (забезпечення рівності прав і свобод громадян незалежно від фізичних можливостей).

До спеціальної групи принципів відносяться: **толерантність** (терпимість до відмінностей серед людей), **рівноправність** (рівні юридичні права, незалежно від інвалідності), **доступність** (можливість ведення незалежного способу життя людьми з інвалідністю та участь у всіх аспектах життя), **розуміння** (правильність комунікації та прийнятих рішень), **шанобливість** (шанобливе ставлення до осіб з інвалідністю), **визнання** (визнання один одного як рівного собі), **сприйнятливості** (відкритість для нових ідей та співпереживання). Розглянемо їх зміст.

Принцип верховенства права. Принцип верховенства права є основоположним у правовій системі, визначаючи пріоритетність прав і свобод людини у вирішенні спірних ситуацій. Цей принцип означає, що всі державні інституції повинні підпорядковувати свою діяльність реалізації та захисту прав людини, включаючи осіб з інвалідністю, ставлячи їхні права на перше місце. Згідно з теорією верховенства права, право є вищою цінністю і повинно домінувати над усіма іншими формами влади. Це означає, що закони повинні бути зрозумілими, загальнодоступними і мати передбачувані наслідки, а державні інституції зобов'язані діяти відповідно до правових норм, які захищають права індивідів[7, с. 147–236].

У контексті забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю, принцип верховенства права передбачає обов'язок держави усувати всі форми дискримінації та бар'єрів, що обмежують доступ цієї категорії населення до правосуддя. Це вимагає від державних органів активних дій щодо створення безбар'єрного середовища, включаючи фізичну доступність будівель, інформаційну доступність послуг та фінансову підтримку для осіб з обмеженими можливостями.

Теоретично, верховенство права також акцентує на тому, що всі особи повинні мати можливість ефективно захищати свої права в суді[8, с. 25]. Це означає, що для осіб з інвалідністю повинні бути передбачені спеціальні процедури та засоби, які забезпечують їхню рівноправну участь у правовому процесі. Наприклад, це може включати надання доступних форматів для правової інформації, забезпечення перекладачів жестової мови або спеціальних помічників під час судових засідань.

Зрештою, реалізація принципу верховенства права вимагає постійного моніторингу та вдосконалення правових норм і процедур, щоб вони відповідали реальним потребам осіб з інвалідністю, забезпечуючи тим самим їхню повноцінну інтеграцію в правову систему та суспільство в цілому.

Принцип законності є одним з фундаментальних принципів правової держави, забезпечуючи правопорядок, стабільність і передбачуваність у суспільстві. Він ґрунтується на ідеї, що всі дії публічних органів і посадових осіб повинні бути підпорядковані закону, який є вищим критерієм їхньої діяльності. Це означає, що влада не може діяти на власний розсуд, а повинна дотримуватись встановлених правових норм. Законність забезпечує, що всі рішення та дії держави мають правову підставу, а порушення закону тягне за собою відповідальність. Теоретично принцип законності передбачає верховенство закону в усіх сферах суспільного життя. Реалізація цього принципу забезпечується через нормативність, де закони повинні бути чіткими, зрозумілими і передбачуваними, що гарантує стабільність і правову визначеність у суспільстві. Ієрархічність правових норм означає, що Конституція

є основним законом держави, і всі інші правові акти повинні їй відповідати, забезпечуючи координацію і субординацію в правовій системі. Забезпечення правосуддя полягає у тому, що суди повинні захищати законність, забезпечуючи неупереджений розгляд справ, що є запорукою дотримання прав і свобод громадян. Відповідальність за порушення закону полягає у наявності ефективного механізму контролю за дотриманням законності і відповідних санкцій за її порушення[9, с. 14].

У контексті забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю, принцип законності вимагає від держави чіткого дотримання нормативно-правових актів, які регулюють права та гарантії цієї категорії населення. Це означає, що всі положення законодавства повинні бути чітко виконані, щоб особи з інвалідністю мали рівний доступ до правничої допомоги. Забезпечення відповідності законодавства потребам осіб з інвалідністю означає, що закони повинні враховувати специфічні потреби осіб з інвалідністю і надавати їм реальні можливості для реалізації своїх прав, включаючи адаптацію юридичних процесів та документів для осіб з порушеннями зору, слуху або обмеженою мобільністю. Дотримання процедур і компетенції, встановленої законодавством, є необхідним для гарантування, що правнича допомога надається на основі чітко визначених правил і стандартів, що запобігає можливим порушенням прав осіб з інвалідністю та забезпечує їм справедливий доступ до правосуддя. Таким чином, принцип законності є ключовим у формуванні ефективної правової системи, яка забезпечує доступність правничої допомоги для всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних можливостей.

Принцип **гуманізму** є фундаментальною складовою правової системи, яка визначає відносини між людиною, державою і суспільством, ґрунтуючись на визнанні самоцінності людської особистості та невід'ємності її прав і свобод. Гуманізм спрямований на утвердження пріоритету людських цінностей, визнання кожної особи як носія унікальних прав, що не можуть бути відчуженими або обмеженими. Цей принцип акцентує увагу на забезпеченні гідного ставлення до кожної особи, поваги до її гідності, а також захисту від будь-яких форм приниження чи дискримінації. Гуманізм у правовій сфері проявляється через встановлення таких норм, які забезпечують соціальну справедливість, рівність і захист прав людини в будь-якій ситуації, в тому числі у відносинах з державними інститутами [10, с. 23].

У контексті забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю, принцип гуманізму означає, що всі юридичні процеси та процедури мають бути адаптовані для врахування специфічних потреб цієї категорії населення. Це включає створення безбар'єрного середовища, що сприяє доступу осіб з інвалідністю до правничих послуг без дискримінації чи перешкод. Забезпечення поваги до гідності осіб з інвалідністю у процесі надання правничої допомоги вимагає від правників і державних службовців дотримання етики та стандартів, що гарантують належне ставлення до кожної особи незалежно від її фізичних можливостей. Гуманістичний підхід передбачає, що правничі послуги мають бути доступними, зрозумілими і ефективними для всіх, спрямованими на захист та відновлення порушених прав осіб з інвалідністю. Таким чином, принцип гуманізму сприяє створенню правової системи, в якій кожна людина відчуває себе повноцінним членом суспільства, здатним реалізувати свої права та свободи на рівні з іншими.

Принцип **демократизму** є однією з фундаментальних засад сучасної правової системи, який відображає волю народу і реалізується через механізми народовладдя. Він закладає основу для формування прав та законів, що виражають інтереси всього суспільства і кожної окремої його складової. Демократизм вимагає, щоб процес ухвалення рішень був прозорим, інклюзивним і враховував думки та потреби всіх громадян, зокрема осіб з інвалідністю. Цей принцип забезпечує рівноправну участь у демократичних процесах, сприяє розвитку громадянського суспільства і підвищенню соціальної відповідальності держави[11, с. 138].

У контексті забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю, принцип демократизму відіграє ключову роль у створенні умов, за яких ця категорія населення може активно брати участь у прийнятті рішень, що безпосередньо впливають на їхні права та свободи. Демократичний підхід передбачає залучення осіб з інвалідністю до

процесів розробки політик та законодавчих актів, що стосуються доступності та захисту їхніх прав. Це може бути досягнуто шляхом проведення консультацій, опитувань і громадських слухань, які забезпечують урахування думок осіб з інвалідністю при формуванні правових норм.

Принцип демократизму також сприяє розвитку механізмів, що забезпечують прозорість та підзвітність у наданні правничих послуг, включаючи механізми контролю за якістю та доступністю цих послуг для осіб з інвалідністю. Реалізація цього принципу вимагає від держави впровадження процедур, які гарантують, що всі громадяни, незалежно від фізичних можливостей, мають право на висловлення своїх поглядів і вплив на рішення, які стосуються їхнього життя. Такий підхід забезпечує розвиток інклюзивного суспільства, де кожна особа має можливість реалізувати свої права і свободи на рівні з іншими, сприяючи соціальній інтеграції та рівноправності.

Принцип **рівності** є одним з основоположних принципів сучасної правової системи, що гарантує однакове ставлення до всіх громадян незалежно від їхніх індивідуальних відмінностей, включаючи фізичні можливості, соціальний статус, релігійні переконання чи інші ознаки. Цей принцип відображає загальнолюдські цінності, такі як справедливість, рівноправність і недискримінація, та є фундаментом для створення правової бази, що забезпечує однакові права і можливості для всіх.

Конституція України закріплює принцип рівності, проголошуючи, що всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи, і є рівними перед законом. Це означає, що жодна особа не може зазнавати дискримінації з будь-яких причин, і всі мають право на однаковий доступ до можливостей, послуг та ресурсів, наданих державою. У контексті забезпечення доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю, цей принцип має вирішальне значення для подолання бар'єрів, які обмежують їхні можливості користуватися цими послугами[12, с. 58].

Держава не лише зобов'язана забезпечити формальну рівність, але й повинна активно вживати заходів для створення умов, які компенсують об'єктивні обмеження, що заважають особам з інвалідністю реалізовувати свої права на рівні з іншими. Це включає впровадження спеціальних програм підтримки, надання фінансової допомоги, розробку інклюзивних політик та забезпечення фізичної і інформаційної доступності послуг.

Забезпечення рівності вимагає від держави реалізації підходів, які враховують специфічні потреби осіб з інвалідністю і сприяють їх соціальній інтеграції. Це може включати адаптацію правничих установ до потреб осіб з обмеженими можливостями, забезпечення доступності інформації та послуг, а також створення умов для їх активної участі в суспільному житті. Лише за таких умов можна досягти справжньої рівності, де кожна особа має можливість реалізувати свої права і свободи на рівних з іншими умовах, що є ключовим для побудови справедливого та інклюзивного суспільства.

Наступна група принципів – спеціальні, які конкретизують загальні принципи та адаптуються для певних правових інститутів. Ці принципи забезпечують гнучкість і ефективність правової системи, дозволяючи їй реагувати на специфічні обставини, що виникають у процесі надання правничої допомоги. Спеціальні принципи враховують унікальні потреби та ситуації, пов'язані з доступом до правничої допомоги для осіб з інвалідністю. Вони відображають специфічні вимоги та виклики, що постають перед цією категорією осіб, і спрямовані на створення умов для забезпечення рівного доступу до правової підтримки. Розглянемо їх.

Принцип **толерантності** відіграє важливу роль у правовій системі, забезпечуючи можливість співіснування різних індивідів і соціальних груп. Цей принцип полягає у терпимості до відмінностей серед людей, що включає визнання різноманіття думок, переконань, культур і особистісних характеристик. Толерантність є основою мирного співжиття у суспільстві та сприяє зменшенню соціальної напруженості, дискримінації та конфліктів.

У правовій сфері толерантність означає, що кожна особа має право на свої переконання та ідентичність, які не повинні бути обмежені чи заборонені, якщо вони не порушують прав

інших людей. Цей принцип закріплює свободу думки, совісті та віросповідання, забезпечуючи при цьому повагу до різноманіття культур і традицій.

Толерантність є невід'ємною складовою для забезпечення доступності правничої допомоги. Вона вимагає від правничих інституцій та осіб, що надають правову допомогу, проявляти повагу до індивідуальних особливостей клієнтів, зокрема до осіб з інвалідністю. Це передбачає:

Забезпечення безперешкодного доступу до правничих послуг для всіх громадян, незалежно від їхнього фізичного стану, культурних чи релігійних відмінностей.

Створення умов для відкритого діалогу між правниками та клієнтами, що дозволяє врахувати всі особливості та потреби останніх [13].

Включення принципу толерантності в процес підготовки та навчання фахівців, які надають правничу допомогу, щоб вони могли ефективно працювати з різними групами населення, враховуючи їхні специфічні потреби.

Толерантність у правничій сфері сприяє формуванню відкритого, інклюзивного суспільства, де кожна особа може реалізувати свої права та свободи без страху дискримінації чи упередженості. Це є важливим кроком на шляху до забезпечення справедливості та рівності для всіх громадян, зокрема для тих, хто може стикатися з додатковими бар'єрами у доступі до правничої допомоги.

Принцип **рівноправності** є одним із основоположних принципів правової системи, що гарантує всім громадянам рівні юридичні права та обов'язки, незалежно від їхніх особистих характеристик чи соціального статусу. Цей принцип підкреслює, що всі однойменні суб'єкти права мають однаковий правовий статус і повинні мати доступ до тих самих юридичних можливостей та захисту, включаючи осіб з інвалідністю. Він забезпечує, що законодавство застосовується однаково до всіх, без будь-яких дискримінаційних виключень. Усі громадяни мають рівні можливості в отриманні освіти, працевлаштуванні, участі в політичному та громадському житті, а також доступі до правосуддя. У контексті правничої допомоги цей принцип означає, що всі мають право на доступ до правничих послуг на рівних умовах [14].

У забезпеченні доступності правничої допомоги для осіб з інвалідністю принцип рівноправності є особливо важливим. Він передбачає, що всі особи, незалежно від інвалідності, повинні мати рівний доступ до правничої інформації та консультацій. Це вимагає від правових інституцій враховувати специфічні потреби осіб з інвалідністю, надаючи інформацію у доступних форматах, таких як використання шрифту Брайля або сурдоперекладачів. Правничі установи повинні бути фізично доступними для осіб з інвалідністю, забезпечуючи необхідні умови для їхньої зручності та безпеки під час отримання послуг. Юридичні процедури та процеси мають бути адаптовані таким чином, щоб враховувати можливості та потреби осіб з інвалідністю, гарантуючи їм рівне ставлення та можливість повноцінної участі у правових процесах.

Таким чином, принцип рівноправності виступає основою для створення правової системи, де всі громадяни, включаючи осіб з інвалідністю, мають рівний доступ до своїх прав і можливостей. Він є критичним для формування інклюзивного суспільства, яке поважає та захищає права кожної особи, забезпечуючи справедливість і недискримінацію у всіх сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. К. : Знання, 2005. 381 с. URL: <http://readbookz.com/books/176.html>
2. Бостан С.К. Теорія держави та права : Конспект лекцій ЛНУ. Львів, 2009. URL: <http://studrada.com.ua/>
3. Гула І. Л. Адміністративно-правове забезпечення примусового видворення іноземців та осіб без громадянства з України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2017. 248 с.

4. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
5. Колпаков В. К. Адміністративне право України. К. : Юриком Інтер, 1999. 544 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. у 2 т. ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К. : Юридична думка, 2004. 1172 с. Том 1. 2004. 584 с.
7. Авер'янов В. Б. Виконавча влада і адміністративне право / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 668 с.
8. Козюбра М. І. Принцип верховенства права і конституційна юрисдикція. *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 4. С. 24 - 32
9. Негодченко О.В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2004. 39 с.
10. Гула І. Л. Принципи дотримання прав та свобод іноземців, осіб без громадянства під час застосування адміністративного видворення з України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Львів. 2012. № 2. С. 20 – 30.
11. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : дис. ... доктора. юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02. / Колодій Анатолій Миколайович. К., 1998. 391 с.
12. Скурко Є. В. Правові принципи в правовій системі, системі права і системі законодавства: Теорія та практика. *Правознавство*. 2006. № 2. С. 55 - 61.
13. Толерантність. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
14. Рівноправність. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001668?an=3>

